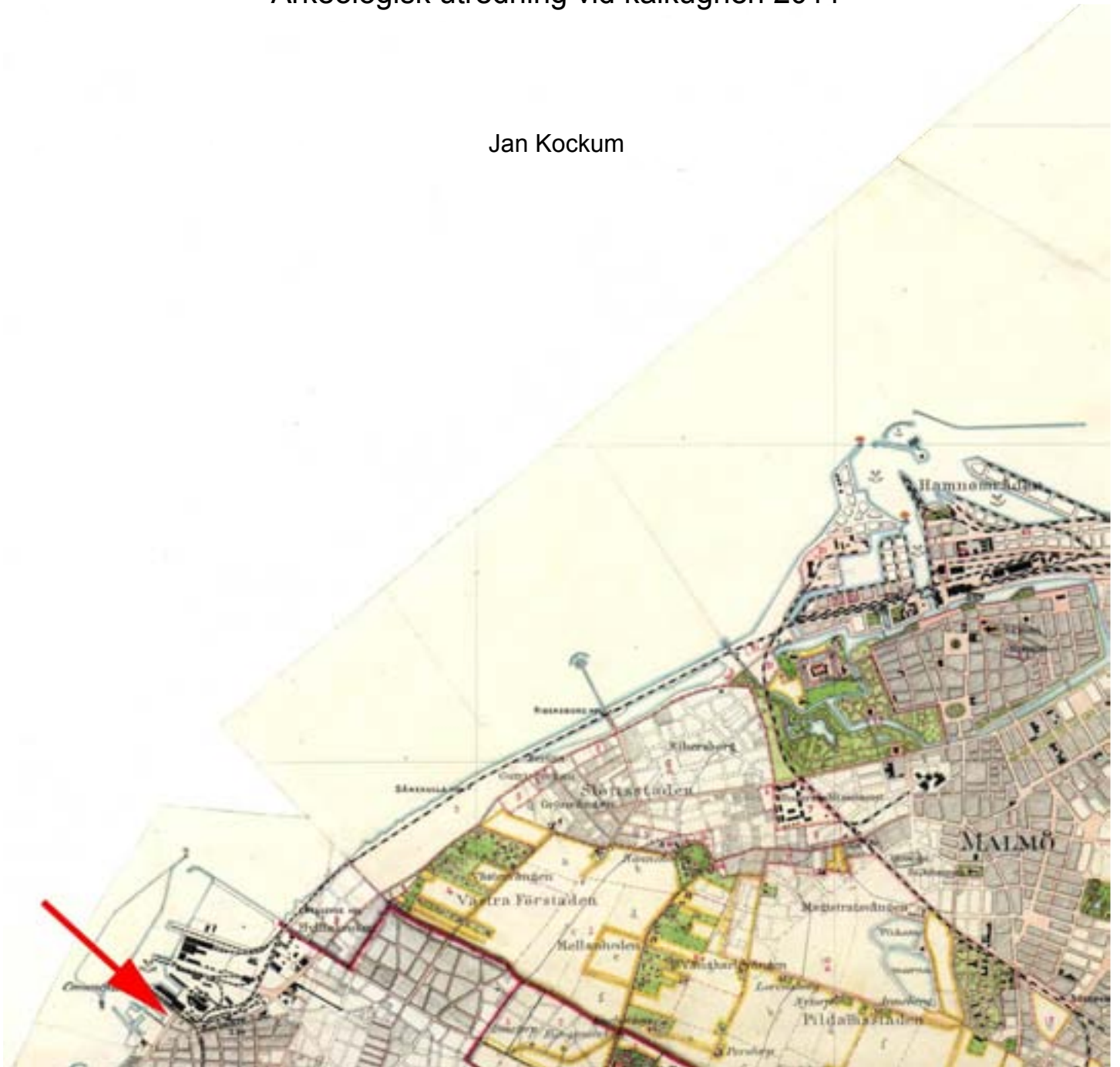

Rapport 2011:33

Limhamn 151:461

Arkeologisk utredning vid kalkugnen 2011

Jan Kockum

sydsvensk
arkeologi

Rapport 2011:33

Limhamn 151:461

Arkeologisk utredning vid kalkugnen 2011

Jan Kockum

Fornlämningsnr: 30
Limhamn 151:461, Hyllie sn
Malmö stad
Skåne län

Sydsvensk Arkeologi AB

Kristianstad

Box 134

291 22 Kristianstad

Telefon (Regionmuseets växel): 044-13 58 00

Malmö

Erlandsrovägen 5

218 45 Vintrie

www.sydsvenskarkeologi.se

© 2011 Sydsvensk Arkeologi AB

Rapport 2011:33

Omslag: Häradsekonomisk karta 1910–15, utredningsområdet markerat med pil.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle.

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	5
Läge och topografi	5
Historik och fornlämningsmiljö	5
Syfte och metod	6
Undersökningsresultat	6
Schakt 1	6
Schakt 2	6
Schakt 3	7
Schakt 4	7
Schakt 5	7
Schakt 6	7
Schakt 7	8
Schakt 8	8
Schakt 9	8
Antikvarisk syntes	8
Referenser	9
Administrativa uppgifter	10
Bilagor	12
Schaktplaner	12
Anläggningsbeskrivningar	15

Fig.1. Limhamn i Malmö stad, Skåne.

Fig. 2. Utredningsområdet med schakt 1–9 markerade. Röd linje avgränsar registrerad fornlämning, blå linje det område inom vilket man finner påtagligast spår av kalktillverkningen i form av kol och kalkbruk.

Sammanfattning

Vid undersökningen upptogs schakt främst i anslutning till så kalkugnen, fornlämning 30 i Hyllie sn. Den norra delen av denna anläggning har undersökts 1984 och man kunde då dokumentera en kalkugn med faser från 17- och 1800-talen. Vid den aktuella utredningen drogs schakt i anslutning till anläggningens västra, östra och södra sidor. Spritt över hela undersökningsområdets östra del påträffades tjockt med stratifierade kalkbruks- och kalklager. I de tre schakt som anslöt till kalkugnen fanns inslag av träkol som var något större än i de övriga schakten. I schaktet i anslutning till den östra delen av fornlämning 30 påträffades keramik, bl a en del av en trefotsgryta.

Ca 20 m öster om kalkugnen påträffades stora mängder raseringsmassor samt en källare. Byggnadsresterna härrör från modern tid. I området sydväst om kalkugnen och sydöst om byggnadsresterna fanns ett område med ett flertal nedgrävningar samt en rad med sten, möjligen en syllstensrad. Byggmaterial i nedgrävningarna pekar på en datering till 1900-tal. Över stora delar av resten av ytan fanns lager av kalkbruk och kol. Över ytan fanns även ett upp till metertjockt lager med svartgrå grov sand med stort inslag av kalksten och svallad flinta.

Inledning

Inom den aktuella fastigheten planeras för att bygga bostäder. Då sannolikheten för under mark dolda fornlämningar i området ansågs stor beslutade Länsstyrelsen i Skåne att en arkeologisk utredning skulle göras. Undersökningen genomfördes under perioden 110516–110517 av arkeolog Jan Kockum vid Sydsvensk Arkeologi AB.

Läge och topografi

Den ca 4 500 m² stora fastigheten gränsar i väster till kv Gråsejen, i norr till Limhamnsvägen, i söder till Prångaregatan. Ett område längs Limhamnsvägen är asfalterat, då det tidigare använts som uppställningsplats för lastbilar. En grusväg går runt fornlämning Hyllie 30 och utgör infart till en återvinningscentral. I övrigt är området gräs- och trädbevuxet. Den allra östligaste delen av grönområdet tillhör inte fastigheten Limhamn 151:461. Höjden över havet varierar inom intervallet ca 1–2 m.

Historik och fornlämningsmiljö

En arkeologisk undersökning utfördes 1984 på en plats belägen omedelbart norr om fornlämning Hyllie 30. Detta industriminne har visat sig vara tvåfasigt, dvs det finns ugnfragment som tro-

ligen är från 1700-talet och ett som är från 1800-talet. Enligt arkivalierna skall dock bränning av kalk ha ägt rum redan under 1600-talet. År 1875 togs beslut om att istället bränna kalk vid kalkbrottet vid Annetorp (Samuelsson 1991).

Omedelbart nordväst om ugnen låg tidigare en sk kalklada, i vilken den färdiga produkten bör ha lagrats. Såväl kalkugn som kalklada jämnades med marken år 1883 och fick ge plats för Cementaktiebolagets disponentbostad, något som avspeglas i det tidigare använda kvartersnamnet Disponenten.

Syfte och metod

Det övergripande syftet med den arkeologiska utredningen var att klargöra fornlämningssituationen. I klargörandet ingick utbredningen av kalkladan västerut, huruvida industriminnen även kunde lokaliseras under vad som idag är grusväg och grönområde och om lämningar från 1600-talet finns.

Undersökningen planerades ske genom provschakt med en prioritering av det område som gränsar till befintlig fornlämning, medan vad som idag är grönytor skulle behandlas mera extensivt.

Undersökningsresultat

Vid undersökningen grävdes nio schakt om sammanlagt ca 100 löpmeter (se fig. 2.). De första schakten grävdes utifrån den befintliga fornlämningen i det prioriterade området, medan övriga schakt spreds över grönytor i fastigheten för att täcka in området. Nedan följer en sammanfattande schaktbeskrivning. En mera detaljerad beskrivning med schaktplaner och sektioner återfinns i delen *Bilagor*.

Schakt 1

Schaktet grävdes i anslutning till registrerad fornlämning 30 i östvästlig riktning. Bredden uppgick till ca 1,5 m och längden till 4 m. Under ca 0,9 m bärlager framkom ett 0,5 m tjockt lager med gråsvart sand med ett stort inslag av kalksten och flinta. I detta lager påträffades ett ben från en trefotsgryta, samt en skärva från en modern kruka. Fynden avfördes efter dokumentation. På 1,3–1,4 meters djup framkom den naturliga undergrunden i form av sjösand.

Schakt 2

Schakt 2 grävdes utifrån registrerad fornlämning 30 i sydlig riktning. Längden uppgick till 6 m, bredden till närmare 2 m. Under 0,7 m moderna bärlager påträffades ett ca 0,5 m tjockt lager med brun grov sand med inslag av kalksten och flinta. En

Fig. 3. Schakt 1 från Ö.

Fig. 4. Schakt 3 från V.

Fig. 5. Schakt 4 med syllstensrad från S.

Fig. 6. Schakt 6. Jfr sektion i bilagor. Längst ner syns det svartgråa lagret.

handgrävd mindre provruta visar att detta i sin tur täckte två lager med kalk, med en mellanliggande horisont bestående av träkol. Lagren hade en sammanlagd tjocklek om 0,4 m. Under dessa fanns ett ca 0,6 m tjockt lager bestående av gråsvart sand med stora inslag av kalk och flinta.

Schakt 3

Schaktet grävdes i anslutning till fornlämning 30 i östvästlig riktning. Längden uppgick till drygt 10 m och bredden till 1,5 m. Schaktet grävdes till ett djup om mellan 0,6–1,15 m, med en provgrop ner till 1,7 meters djup. Under moderna ytbeläggningar och bärlager framkom lager med inslag kalksten, träkol och tegel. Naturlig undergrund påträffades på ca 1,5 meters djup (grågul lera med inslag av kalksten).

Schakt 4

Schaktet grävdes sydöst om fornlämning 30 i nordsydlig riktning. Längden uppgick till drygt 20 m och bredden till knappt 2 m. Schaktdjupet varierade mellan 0,3–1,0 m. I schaktets norra del framkom på 0,3 meters djup en rad med sten, möjligen en syllstensrad. I övrigt var området, genom vilket schaktet drogs, fyllt med nedgrävningar. Av dessa kunde de anläggningar som innehöll fynd dateras till sen modern tid genom innehåll av modernt tegel, t ex håltegel.

Schakt 5

Schakt 5 drogs i förlängningen av schakt 2. Längden uppgick till ca 22 m och bredden till 1,7 m. Djupet varierade mellan 0,6–1,0 m, med undantag för en provruta där djupet uppgick till 1,7 m. Över området fanns ett stort inslag av rivningsmassor som täckte som täckte ett lager med svartgrå sand blandad med kalksten och flinta. Provrutan visade att detta lager var 1 m tjockt och överlagrade den naturliga undergrunden, här i form av kalk och sjösand.

Schakt 6

Schaktet förlades öster om fornlämning 30 och grävdes i östvästlig riktning. Längden uppgick till ca 12 m, bredden till 1,8 m – förutom en utvidgning som hade en bredd om 3 m – och djupet varierade mellan 0,5–1,0 m med en provruta som gick ner till 1,4 meters djup. Under matjorden framkom tjocka lager med stratifierad kalk, möjligen kalkbruk. Provrutan visade på en tjocklek om 0,5m och att det under kalken fanns samma svartgråa sand med flinta som i tidigare schakt. Även här påträffades den naturliga undergrunden under den svartgråa sanden, här i form av sjösand.

Schakt 7

Schakt 7 grävdes som en förlängning av schakt 3, i trädgården till befintlig byggnad. Schaktet hade dimensionern 6 x 1,8 m och visade att det här rivits ett hus i modern tid och att huset hade källare. Källaren var uppförd i gult handslaget småstenstegel, medan överbyggnaden tycks ha haft en blandning av småstens och storstenstegel, även dessa i gulbrännande lera. I rasmassorna fanns inslag av eternit.

Schakt 8

Schaktet låg mellan schakt 5 och 6 och mätte ca 5 x 1,7 m. Djupet uppgick till ca 2 m och naturlig undergrund i form av kalk och flinta påträffades på 1,7 m. Under moderna bärlager, gul lera och gråbrun sand med träkol och kalk utgjorde lagret med den svartgråa sanden och flintan ca 0,9 m av det totala schaktdjupet.

Schakt 9

Schaktet förlades söder om befintlig bebyggelse och mätte 3,6 x 1,6 m och hade ett djup om 1,1 m. Under matjorden fanns ett lager med gul lera direkt på den naturliga undergrunden av sjö-sand.

Antikvarisk syntes

Det övergripande syftet med den arkeologiska utredningen var att klargöra fornlämningssituationen. Utbredningen av kalkladan västerut kunde inte klargöras, sannolikt för att denna fanns under den asfalterade vägen. Vid utredningen påträffades heller inte spår av lämningar från 1600-talet, även om grytfoten, sannolikt sekundärdeponerad då det i samma kontext framkom yngre material, kan vara från 1600-talet och även om en del av de restprodukter från kalkproduktionen som påträffades även de kan vara äldre. Dessa restprodukter är mer eller mindre spridda över hela grönområdet, dock framkom inga manifesta spår såsom anläggningar och byggnadslämningar som gick att knyta till kalkindustrin. Förutom den kalkugn som undersöktes under 80-talet tycks spåren av kalkindustrin främst bestå av avfall i form av lager med kalk, kalkbruk och kol. Över stora delar av ytan kunde även noteras ett metertjockt lager med grov svartgrå sand blandad med flinta direkt ovan den naturliga undergrunden.

Vid framtida markingrepp bör schaktningsövervakning vara tillfyllest.

Referenser

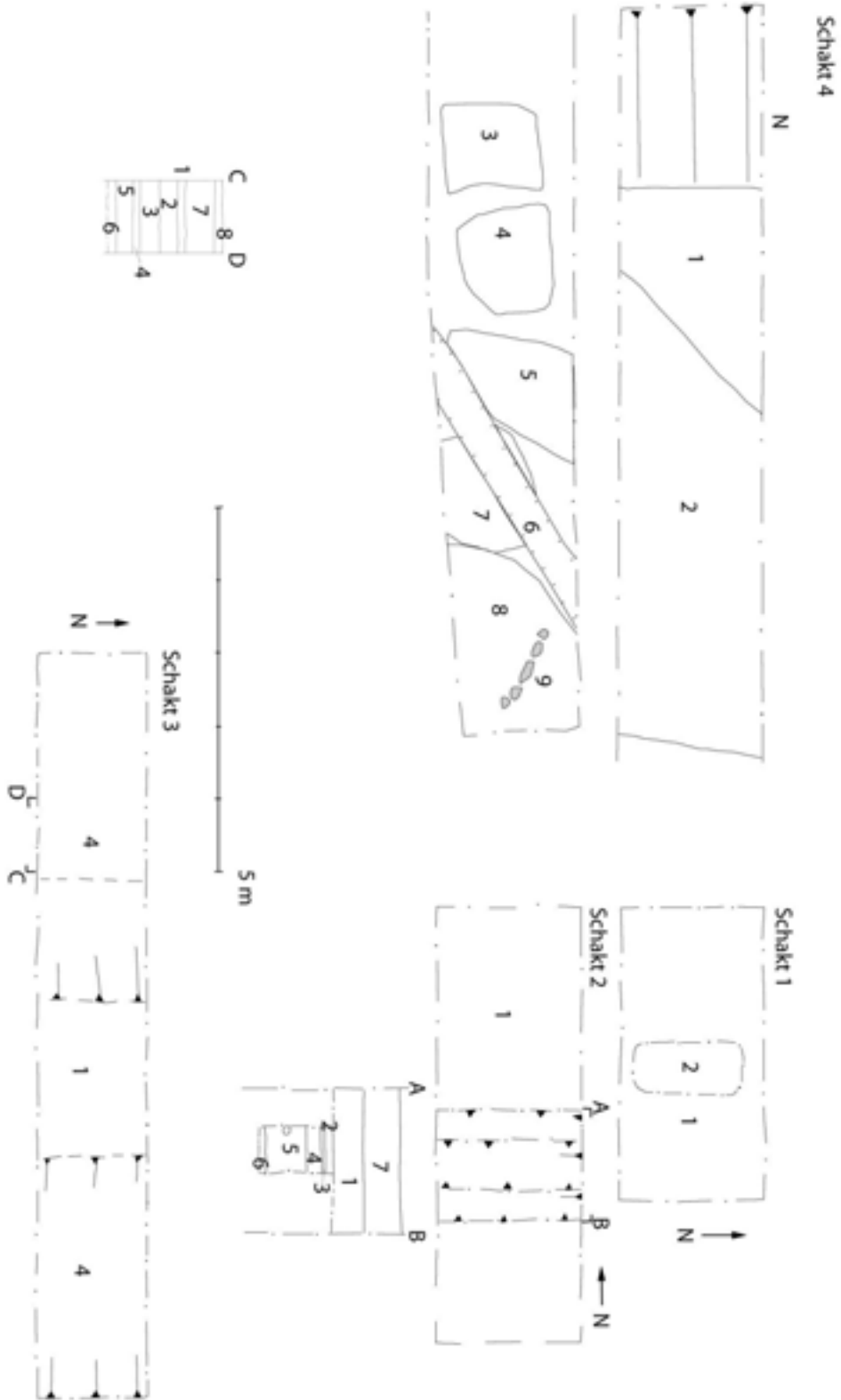
Samuelsson, B-Å. 1991. Kv. Disponenten, Limhamn. Rapport. Arkeologisk undersökning 1994. MHM 6741.

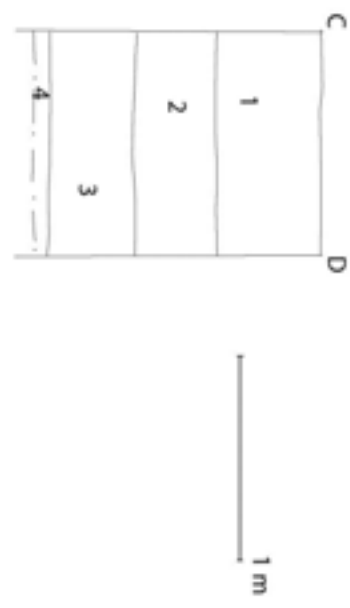
Administrativa uppgifter

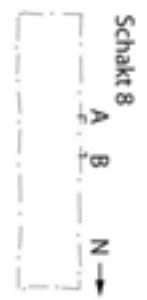
Sydsvensk Arkeologi AB dnr:	100013
Länsstyrelsen i Skåne dnr:	431-68737-09
Datum för beslut:	2009-10-05
Projektnummer:	100013
Län:	Skåne
Kommun:	Malmö
Socken:	Malmö stad
Fastighet:	Limhamn 151:461
Läge:	Ekonomiska kartan, blad 2C 3d
Koordinatsystem:	SWEREF 99
X koordinat:	6161964
Y koordinat:	369423
Höjdsystem:	RH 2000
M ö.h.	1–2 m
Fältarbetstid:	110516–110517
Antal arbetsdagar:	2
Antal arkeologtimmar:	16 h
Antal maskintimmar:	16 h
Exploateringsyta:	4 500 m ²
Undersökt yta:	146 m ² (ca 100 löpmeter)
Platschef:	Jan Kockum
Personal:	Jan Kockum
Projektgrupp:	–
Underkonsulter:	–
Uppdragsgivare:	Fastighetskontoret Malmö stad
Tidigare undersökningar:	Se Samuelsson, B-Å 1991
Fynd:	Fynden avfördes efter dokumentation
Dokumentationsmaterial:	3 st A3 ritningar, intrasisprojekt SA_100013, 38 digitalfoton, förvaras på Malmö Museer arkivnr SO6:131.
Kostnader:	Beslutad: 44 725/Faktisk: 49 547

Bilagor

Schaktplaner

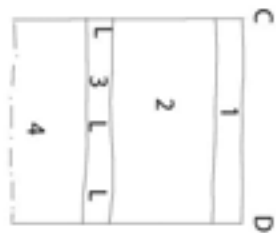
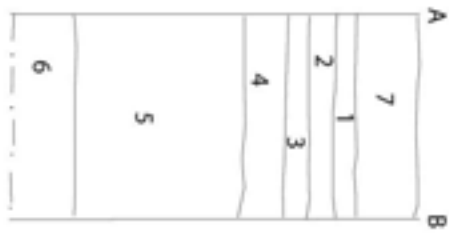

3 m

A horizontal scale bar with vertical end caps, labeled '3 m'.

1 m

A horizontal scale bar with vertical end caps, labeled '1 m'.

Anläggningsbeskrivningar

Schakt	Anl	Beskrivning
1	1	Gråsvart sand m. kalksten och flinta. Fynd av ben från trefotsgryta samt kruka (1900-tal).
1	2	Sjösand
2	1	Brun grov sand med inslag av flinta och kalksten.
2	2	Kalkbruk.
2	3	Träkol.
2	4	Kalkbruk.
2	5	Grov brun sand med flinta och kalk.
2	6	Naturlig undergrund, grågul grov sand.
2	7	Moderna bärlager.
3	1	Mörkgrå lerig sand med sten, flinta och inslag av träkol.
3	2	Gråsvart grov sand med kalksten, träkol samt inslag av tegel.
3	3	Gråvit kalk, möjligen kalkbruk, och flinta.
3	4	Mörkbrun sand, kalkbruk och kol.
3	5	Mörkbrun lera.
3	6	Grågul lera med inslag av kalksten.
3	7	Bärlager.
3	8	Stenläggning.
4	1	Nedgrävning med mörkbrun sand, stort inslag av flinta.
4	2	Nedgrävning med mörkbrun sand, stort inslag av flinta, inslag av håltegel.
4	3	Nedgrävning med svartgrå sand, inslag av kalk och träkol.
4	4	Nedgrävning med mörkbrun sand, inslag av flinta. Även inslag av modernt tegel.
4	5	Nedgrävning med Mörkbrun sand
4	6	Ledningsnedgrävning.
4	7	Nedgrävning med mörkbrunlerig sand.
4	8	Nedgrävning med mörkbrun lerig sand med inslag av kalk och kol.
4	9	Rad med sten, möjligen syllsten.
5	1	Grässvål.
5	2	Matjord.
5	3	Gul lera.
5	4	Mörkbrun sand med stort inslag av modernt tegel.
5	5	Svartgrå sand med kalksten och flinta, detta lager täcker hela schaktet.
5	6	Naturlig undergrund, kalk och sand.
6	1	Grässvål och matjord.
6	2	Kalkbruk, stratifierad.
6	3	Mörkbrun sand med flinta.
6	4	Naturlig undergrund, sand.
7		Modern husgrund och källare i hela schaktet.
8	1	"Slamsten", flinta
8	2	Mörkbrun sand.
8	3	Gul lera.
8	4	Gråbrun sand med kol och kalksten.
8	5	Mörkbrun sand med flinta och inslag av sentida tegel.
8	6	Kalk och flinta.
8	7	Grässvål och matjord.
9	1	Grässvål.
9	2	Matjord.
9	3	Gul lera
9	4	Naturlig undergrund, sjösand med flinta och snäckskal.

Sydsvensk Arkeologi AB

Rapporter 2011

1. Södervidinge kyrkogård - Södervidinge sn, FU 2010, Bertil Helgesson
2. Nytt golv i Östraby kyrka, Östrabys sn, FU 2011, Jan Kockum
3. Ny belysning, Gamla staden 8:1 i Helsingborg, Helsingborg, FU 2010, Jan Kockum
4. Balsby 23:1 & 29:2, Nosaby sn, FU 2010, Anders Edring
5. Fjärrvärme i Östra Tommarp - Östra Tommarp sn, FU 2010, Lars Jönsson
6. Fjärrvärme genom Härlövs by, Kristianstad, FU 2010, Jan Kockum
7. Svedala kyrka, Svedala sn, FU 2010, Lars Jönsson
8. Näsbyholm sätesgård, Gärdslövs sn, FU 2010, Lars Salminen
9. Ny gatubrunn i Valdemars väg i Vä, Vä sn, FU 2011, Jan Kockum
10. Fjärestads kyrka, Fjärestad sn, FU 2011, Tony Björk
11. Gustav Adolfs Torg, Malmö. FU 2010, Joakim Frejd
12. Järnvägen 1:1, Malmö. FU 2011, Joakim Frejd
13. Kv Minerva 24 i Helsingborg, Helsingborg, FU 2011, Jan Kockum
14. Cementen 13, Malmö, AU 2011, Per Sarnäs
15. Bältinge bytomt, Skarhult 13:36, FU 2010, Lars Salminen
16. Falsterbo 9:97 – ett stenkast ifrån borgen, FU 2010, Lars Salminen
17. Kvarnby utbyggnadsområde, Malmö, FU 2010, Per Sarnäs
18. Stora Uppåkra 2:76 m.fl., FU 2011, Joakim Frejd
19. Färlöv 19:3, Färlövs socken, Kristianstads kommun, AU 2011, Joakim Frejd
20. VA inom Bollerups säteri, Bollerups socken, Tomelilla kommun, FU 2011, Lars Jönsson
21. Södervidinge 28:1 – Kyrkogården, Södervidinge sn, Kävlinge kommun, FU 2011, Lars Salminen
22. Råbelöv 26:5, Fjälkestads sn, FU 2011, Jan Kockum
23. Citadellstaden 2:1, Landskrona, FU 2011, Lars Jönsson
24. Innerstaden 1:14 och 1:152, Malmö, FU 2011, Joakim Frejd
25. Hammarlövs bytomt, Hammarlövs sn, FU 2010, Per Sarnäs
26. Kristian IV 10 i Kristianstad, Kristianstad; FU 2011, Jan Kockum
27. Skurups bytomt, Skurups kommun, FU 2001, Lars Salminen, Ingrid Gustin & Joakim Frejd
28. Norra Vallvägen i Kristianstad, Kristianstad, FU 2011, Jan Kockum
29. Östra Storgatan i Kristianstad, Kristianstad, FU 2011, Jan Kockum
30. VA-ledningar i Trolleås, Eslövs kommun, FU 2002–2003, Lars Salminen, Ingrid Gustin & Joakim Frejd
31. Residenset 1, fornlämning 20, Malmö stad, FU 2010–2011, Per Sarnäs
32. Sutaren Mindre 6, fornlämning 17, Vellinge sn, Vellinge kn, FU 2011, Per Sarnäs
33. Limhamn 151:461, Hyllie sn, AU 2011, Jan Kockum

